

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
УДК 343.541.2 (477)

Бурда Степан Ярославович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і кримінології
факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Burda Stepan

*PhD, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Law and Criminology,
Faculty № 1 of the Institute for training specialists for National Police units
Lviv State University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-9904-311X*

**ПОКАРАННЯ У ВИДІ СЛУЖБОВИХ ОБМЕЖЕНЬ ДЛЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ
PUNISHMENT IN THE FORM OF SERVICE RESTRICTIONS FOR
MILITARY PERSONNEL: CRIMINAL LAW AND PENAL
ENFORCEMENT ASPECTS**

***Анотація.** Вступ. У статті здійснюється характеристика кримінально-правової природи покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців, проводиться аналіз кримінального та кримінально-виконавчого законодавства України, яке регламентує кримінально-правову характеристику, призначення та порядок виконання даного виду покарання, приділяється увага стану дотримання і забезпечення прав та обов'язків громадян, яким призначається покарання у виді службових*

обмежень для військовослужбовців, висвітлюється історія виникнення покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців, приділяється увага стану дотримання і забезпечення прав та обов'язків категорії громадян, які відбувають покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців, робиться спроба охарактеризувати сучасний стан та тенденції розвитку визначеного виду покарання в кримінальному праві України.

Мета. Метою дослідження є аналіз сучасного кримінального та кримінально-виконавчого законодавства, практики його застосування, проведення історико-правової та кримінально-правової характеристики покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: кримінальне та кримінально-виконавче законодавство і практика його застосування.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: юридичний (догматичний), соціологічний, системний аналіз, порівняльно-правовий та історичний (генетичний). Ці методи були використані для дослідження та аналізу покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.

Результати. Кримінальний кодекс України не дає поняття даного виду покарання. Враховуючи ж відповідні положення ст. 50, 52 і 58 КК України, службові обмеження для військовослужбовців можна визначити як застосовуваний лише до військовослужбовців не строкової служби вид основного покарання, що передбачає під час його відбування відрахування із грошового забезпечення засудженого в доход держави, заборону (неможливість) підвищення винного за посадою і у військовому званні та незарахування йому часу перебування на військовій службі, протягом якого він відбував це покарання, у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання. З цього визначення випливає, що зміст покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців полягає в

тому, що протягом строку його відбування із суми грошового забезпечення засудженого провадиться відрахування в доход держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 10 до 20 відсотків (ч. 2 ст. 58 КК України). Таке відрахування здійснюється щомісячно. При цьому треба мати на увазі, що, по-перше, визначений судом розмір відрахувань проводиться із усієї суми місячного грошового забезпечення військовослужбовця незалежно від інших утримань чи майнових стягнень (аліментів тощо), тобто із нараховуваного, а не із фактично отримуваного грошового забезпечення, і, по-друге, лише із його грошового забезпечення. Справа у тому, що військовослужбовці отримують не тільки грошове, але і матеріальне забезпечення та інші виплати. Структура цих видів забезпечення та виплат визначається відповідними нормативно-правовими актами.

Перспективи. У даній кримінально-правовій нормі вказаний елемент змісту розглядуваного покарання словесно виражений децю по-іншому. У ній зазначено, що у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання не зараховується «строк покарання». Однак це формулювання слід визнати не зовсім вдалим. Річ у тім, що насправді у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання не зараховується не строк покарання, тобто не термін призначених засудженому службових обмежень для військовослужбовців, а той час перебування на військовій службі, протягом якого він відбував це покарання. У зв'язку з цим у другому реченні ч. 2 ст. 58 КК України слова «строк покарання» доцільно замінити словами «час перебування на військовій службі, протягом якого він відбував дане покарання».

Ключові слова: Кримінальний кодекс, Кримінально-виконавчий кодекс, кримінальне покарання, кримінально-правова характеристика, засуджений, військовослужбовець.

Summary. *Introduction.* This article examines the criminal-legal nature of service restrictions for military personnel in Ukraine. It analyzes the relevant criminal and criminal-executive legislation, focusing on the definition, assignment, and execution of this punishment. The paper also delves into the historical context, the observance of rights and obligations of those subjected to such restrictions, and current trends in Ukrainian criminal law regarding this type of punishment.

Purpose. The study aims to analyze contemporary criminal and criminal-executive legislation and its practical application, providing a historical-legal and criminal-legal characterization of service restrictions for military personnel.

Materials and methods. The research primarily draws upon criminal and criminal-executive legislation of Ukraine and its practical application. The following scientific methods were employed: legal (dogmatic), sociological, systemic analysis, comparative legal, historical (genetic). These methods were crucial for a comprehensive investigation and analysis of service restrictions for military personnel.

Results. The Criminal Code of Ukraine does not explicitly define service restrictions for military personnel. However, based on Articles 50, 52, and 58 of the Criminal Code, it can be defined as a primary punishment exclusively applicable to non-conscription military personnel. During its execution, it entails: deductions from the convicted person's monetary allowance to the state's income, ranging from 10% to 20% (Part 2 of Article 58 of the Criminal Code of Ukraine). These deductions are made monthly from the entire accrued monthly monetary allowance, regardless of other deductions or financial obligations (e.g., alimony). Prohibition (impossibility) of promotion in position and military rank for the offender. Non-inclusion of the time spent on military service while serving this punishment in the length of service required for the next military rank. It is important to note that military personnel receive various

forms of support beyond monetary allowances, the structure of which is determined by relevant legal acts.

Discussion. The current wording in the criminal-legal norm states that «the term of punishment» is not included in the length of service for awarding the next military rank. This phrasing is considered imprecise. In reality, it is not the duration of the punishment itself, but rather the actual time spent on military service during which the punishment was served, that is excluded from the length of service. Therefore, it is proposed that in the second sentence of Part 2 of Article 58 of the Criminal Code of Ukraine, the words «term of punishment» be replaced with «time spent on military service during which they served this punishment».

Key words: *Criminal Code, Criminal and executive code, criminal punishment, criminal and law description, convicted, serviceman.*

Постановка проблеми. Кримінальний кодекс України не дає поняття названого покарання. Враховуючи ж відповідні положення ст. 50, 52 і 58 КК України, службові обмеження для військовослужбовців можна визначити як застосовуваний лише до військовослужбовців не строкової служби вид основного покарання, що передбачає під час його відбування відрахування із грошового забезпечення засудженого в дохід держави, заборону (неможливість) підвищення винного за посадою і у військовому званні та не зарахування йому часу перебування на військовій службі, протягом якого він відбував це покарання, у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання. З цього визначення випливає, що зміст покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців полягає в тому, що протягом строку його відбування із суми грошового забезпечення засудженого провадиться відрахування в дохід держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 10 до 20 відсотків (ч. 2 ст. 58 КК України) [1]. Таке відрахування здійснюється щомісячно. При

цьому треба мати на увазі, що, по-перше, визначений судом розмір відрахувань проводиться із усієї суми місячного грошового забезпечення військовослужбовця незалежно від інших утримань чи майнових стягнень (аліментів тощо), тобто із нараховуваного, а не із фактично отримуваного грошового забезпечення, і, по-друге, лише із його грошового забезпечення. Справа у тому, що військовослужбовці отримують не тільки грошове, але і матеріальне забезпечення та інші виплати. Структура цих видів забезпечення та виплат визначається відповідними нормативно-правовими актами. Порядок виконання покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців регламентований ст. 47 Кримінально-виконавчого кодексу України [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців зробили ряд українських науковців, зокрема, це такі вчені, як М. І. Бажанов [3; 5], Ю. В. Баулін [5; 6], В. І. Борисов [5; 6], С. Б. Гавриш [5; 6], В. К. Гришук [7; 8], М.І. Мельник [7; 8], М.І. Хавронюк [7; 8] та інші.

Метою статті є аналіз сучасного кримінального та кримінально-виконавчого законодавства, практики його застосування, проведення історико-правової та кримінально-правової характеристики покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: кримінальне та кримінально-виконавче законодавство і практика його застосування.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: юридичний (догматичний), соціологічний, системний аналіз, порівняльно-правовий та історичний (генетичний). Ці методи були використані для дослідження та аналізу покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу. Покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців передбачене у кримінальному праві України вперше. З приводу необхідності запровадження цього покарання М. І. Бажанов писав: «Останнє представляє собою ніщо інше, як виправні роботи для військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби). Введення цього виду покарання викликано тим, що виправні роботи в їх чистому виді до військовослужбовців не застосовуються і можливості індивідуалізації покарання до цієї категорії засуджених різко звужуються, зводяться по суті до позбавлення волі. Можливості військових судів виявляються обмеженими порівняно з судами загальної юстиції. Введення розглядуваного покарання усуває цю незгідність чинного КК України» [3, с. 170]. На те, що службові обмеження для військовослужбовців є своєрідними виправними роботами для цих осіб, вказувалось і у пояснювальній записці до проекту нового КК України [4, с. 138]. Так же само розцінюється дане покарання і у наукових працях, опублікованих після набрання чинності КК України 2001 року [5, с. 310; 6, с. 210].

Даний вид покарання передбачає відрахування із грошового забезпечення засудженого в дохід держави. З цього випливає, що воно може застосовуватися лише до осіб, які отримують таке забезпечення. Військовослужбовцям, яким грошове забезпечення не виплачується, дане покарання призначатися не повинно, хоча текстуально такої заборони ст. 58 КК України і не містить, але як бути тоді, коли після постановлення вироку суду грошове забезпечення засудженому з певних причин перестає виплачуватись? Мова іде, зокрема, про військовослужбовців (причому як жінок, так і чоловіків), яким надана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами чи для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Кримінальний кодекс України відповіді на поставлене запитання не дає. Відсутні будь-які рекомендації з цього приводу і у літературі. Під час

відбування покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців засуджений не може бути підвищений за посадою, підвищений у військовому званні, а час перебування на військовій службі, протягом якого засуджений відбував дане покарання, не зараховується йому у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання.

За змістом закону підвищення засудженого під час відбування аналізованого покарання за посадою та у військовому званні недопустиме навіть тоді, коли для цього є усі необхідні підстави. Водночас треба підкреслити, що КК встановлює заборону тільки на підвищення винного за посадою та у військовому званні і, отже, вона не поширюється, скажімо, на державні нагороди або ті чи інші відзнаки, кваліфікаційні розряди, класи чи категорії, яких фактично заслуговує і юридично (тобто згідно з відповідними нормативно-правовими актами) може мати особа, що відбуває покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.

КК України забороняє зараховувати час, впродовж якого особа відбувала покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців, лише у строк вислуги років для присвоєння їй чергового військового звання. Що ж стосується можливості врахування його в усіх інших випадках (наприклад, при обчисленні загального строку вислуги років для одержання пенсії, загального стажу роботи), то він ніяких обмежень з цього приводу не встановлює.

Мета покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців може бути досягнута у повній мірі лише тоді, коли одночасно реально спрацьовуватимуть усі передбачені ним обмеження. Сказане стосується і заборони підвищувати засудженого під час відбування цього покарання за посадою та у військовому званні і зараховувати йому час перебування на військовій службі, протягом якого він відбував дане покарання, у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання. Тим часом далеко не усі

військовослужбовці, до яких формально може бути застосоване дане покарання, мають перспективу підвищення за посадою та у військовому званні. Тому якщо засуджений займає максимально високу для нього посаду чи має максимально високе для нього військове звання, то встановлена цим покаранням заборона підвищувати його за посадою і у військовому званні та зараховувати йому час перебування на військовій службі, впродовж якого він відбував це покарання, у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання втрачає будь-який практичний смисл. У разі призначення такій особі покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців воно фактично полягало б, як справедливо відзначається у літературі, «лише у відрахуванні із суми грошового забезпечення в дохід держави» [4, с. 59], що прийнятним визнано бути не може. Наведене вказує, що аналізоване покарання повинно призначатися лише тим військовослужбовцям, які мають перспективу підвищення за посадою і у військовому званні. До засуджених, котрі цієї перспективи не мають, його застосовувати не слід. Не повинно призначатися це покарання і особам, які досягли чи невдовзі досягнуть граничного віку чи визначеного строку (наприклад, контрактом) перебування на військовій службі або мають вислугу років для призначення пенсії чи право на звільнення з військової служби з призначенням пенсії (наприклад, за станом здоров'я).

Засуджені до даного виду покарання, як це впливає із його змісту, продовжують перебувати на військовій службі, у тому числі і на посадах, які вони займали під час вчинення кримінального правопорушення. З огляду на це службові обмеження для військовослужбовців, як видається, не повинні застосовуватися до осіб, які вчинили злочини, пов'язані з виконанням ними службових чи професійних обов'язків, коли залишення їх на тій самій посаді може призвести до послаблення виховного й попереджувального впливу покарання або до вчинення таких же чи

однорідних злочинних діянь. Не повинно, на мій погляд, призначатися це покарання і особам, котрі займають посади, пов'язані з керівництвом підлеглими, проведенням виховної чи навчальної роботи, оскільки наявність судимості є несумісною із перебуванням на таких посадах.

Покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців передбачає перебування засудженого на не строковій військовій службі. А як бути тоді, коли він після постановлення вироку суду з тих чи інших причин був звільнений з неї? Часткову відповідь на це запитання дає ч. 3 ст. 84 КК України. У ній зазначено, що засуджені до службових обмежень військовослужбовці в разі визнання їх непридатними до військової служби за станом здоров'я звільняються від покарання. Що робити із засудженими до даного покарання в усіх інших можливих випадках їх звільнення з військової служби, КК України не вказує.

При вирішенні питання про те, як бути із засудженим до розглядуваного покарання у разі звільнення його після постановлення вироку суду з військової служби, потрібно, на мій погляд, виходити з наступного. Сам по собі факт неможливості виконання засудженим призначеного йому покарання не може бути безумовною підставою для звільнення його від відбування цього покарання. Таке звільнення допустиме лише у разі неможливості виконання найменш суворого з встановлених системою покарань виду покарання або настання обставин, котрі унеможливають відбування будь-якого виду покарання. У решті ж випадків покарання, виконання якого засудженим стало неможливим, має підлягати заміні на менш суворий вид покарання. Враховуючи місце службових обмежень для військовослужбовців у системі покарань, вони, як це уже зазначалося раніше, могли б замінюватись громадськими роботами або штрафом із розрахунку 8 годин громадських робіт за 3 дні службових обмежень для військовослужбовців або 3 встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за 1

місяць службових обмежень для військовослужбовців. Ясно, що реалізація цієї пропозиції передбачає внесення відповідних доповнень у ст. 58 КК і змін у ч. 3 ст. 84 КК України.

В окремих наукових працях вказується, що даний вид покарання полягає:

а) у примусових заходах майнового характеру: в дохід держави відраховується частина грошового забезпечення засудженого;

б) на засудженого вчиняється моральний вплив – він не може бути підвищений за посадою, у військовому званні, строк покарання не зараховується йому у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання [7, с. 139; 8, с. 165].

Згідно з ч. 1 ст. 50 КК України покарання є застосовуванням судом від імені держави до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, заходом примусу, а не моральним впливом на неї. І полягає цей захід примусу, як зазначено у цій кримінально-правовій нормі, у «передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого», а не у тих чи інших втратах морального порядку. Інакше кажучи, оскільки покарання – це кримінально-правове, а не моральне явище, то і його зміст визначається нормами кримінального права, а не нормами моралі. Сказане повною мірою стосується і службових обмежень для військовослужбовців. Хоча засуджена до цього покарання особа і залишається на військовій службі, її права по ній обмежуються, оскільки з отриманого нею грошового забезпечення відраховується в дохід держави, вона не може бути підвищена за посадою та у військовому званні, а час перебування на військовій службі, протягом якого винний відбував це покарання, не зараховується йому у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання. Усі ці обмеження встановлені ч. 2 ст. 58 КК України, а не нормами моралі і тому вони є наслідком (результатом) кримінально-правового, а не морального впливу на засудженого. З огляду на наведене,

твердження про те, що заборона підвищення особи, засудженої до службових обмежень для військовослужбовців, за посадою і у військовому званні та незарахування їй часу перебування на військовій службі, протягом якого вона відбувала це покарання, у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання є проявом морального (а не кримінально-правового) впливу на неї, слід визнати таким, що не відповідає дійсності.

Службові обмеження для військовослужбовців є спеціальним видом покарання. До військовослужбовців строкової служби даний вид покарання не застосовується. Зрозуміло, що воно не може призначатись і особам, які ще або уже не перебувають на не строковій військовій службі. Службові обмеження для військовослужбовців є покаранням, що застосовується лише як основне. У такій якості вони можуть призначатися, по-перше, на строк від 6 місяців до 2 років тоді, коли їх передбачає санкція статті (частини статті), за якою засуджується військовослужбовець не строкової служби.

У ч. 1 ст. 58 КК України кримінальні правопорушення, за вчинення яких можуть застосовуватися службові обмеження для військовослужбовців, визначені словами «у випадках, передбачених цим Кодексом». Це визначення потребує уточнення, оскільки воно не вказує з необхідною конкретністю у яких саме випадках (за вчинення яких саме кримінальних правопорушень) допускається застосування даного покарання, тим паче, що будь-яке покарання призначається у випадках, передбачених КК України. Службові обмеження для військовослужбовців застосовуються не просто у випадках, передбачених КК України, а тоді, коли вони вказані у санкціях статей (їх частин) Особливої частини цього Кодексу, що встановлюють відповідальність за вчинення військових кримінальних правопорушень. З огляду на наведене у ч. 1 ст. 58 КК України слова «у випадках, передбачених цим Кодексом», правильно було

б замінити словами «у випадках, передбачених відповідними статтями Особливої частини цього Кодексу за вчинення військових кримінальних правопорушень».

Службові обмеження для військовослужбовців можуть застосовуватися також у випадку:

а) призначення їх на підставі ст. 69 КК України як більш м'якого покарання, ніж передбачено законом за вчинене військовослужбовцем не строкової служби кримінального правопорушення;

б) заміни ними як більш м'яким покаранням призначеного особі більш суворого виду покарання, якого або уже не передбачає санкція статті (її частини), за котрою вона засуджена, або якщо він скасований взагалі (ч. 1 і 2 ст. 74 КК України);

в) заміни ними як більш м'яким покаранням призначеного засудженому покарання чи його невідбутої частини на підставі акта про помилування (ст. 85 КК України). У названих випадках розглядуване покарання застосовується також на строк від 6 місяців до 2 років.

Для застосування даного покарання не має значення, яку роль виконувала особа у вчиненні кримінального правопорушення – виконавця (співвиконавця), організатора, підбурювача, пособника, і був він закінченим чи мало місце лише готування до нього чи замах на його скоєння. Службові обмеження для військовослужбовців можуть призначатись як за вчинення одного кримінального правопорушення, так і за сукупністю кримінальних правопорушень та вироків.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У випадку, коли грошове забезпечення засудженому перестає виплачуватися, невідбута частина службових обмежень для військовослужбовців повинна підлягати заміні більш м'яким покаранням. З огляду на місце цього покарання у системі покарань, воно могло б замінюватися громадськими роботами або штрафом. Враховуючи ж відповідні положення ч. 1 ст. 72 і ч. 3 ст. 57 КК

України щодо співвідношення цих видів покарань, така заміна могла б здійснюватись із розрахунку 8 годин громадських робіт за 3 дні службових обмежень для військовослужбовців або 3 встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за один місяць службових обмежень для військовослужбовців. Для практичної реалізації цих рекомендацій необхідно внести відповідні доповнення у ст. 58 КК України.

Література

1. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.07.2025).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 15.07.2025).
3. Бажанов М. І. Покарання в проекті КК України. *Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х, 1999. Вип. 38. С. 167–179.*
4. Кримінальний кодекс України: проект / підгот. робочою групою Кабінету Міністрів України. *Українське право. 1997. № 2 (7). С. 138–152.*
5. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ-Харків, 2001. 416 с.
6. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ, 2003. 1196 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ, 2003. 1056 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України /

за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов.
Київ, 2018. 1360 с.

References

1. *Kryiminalnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Code of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
2. *Kryiminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy* [Criminal Enforcement Code of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> [in Ukrainian].
3. Bazhanov, M. I. (1999). Pokarannia v proekti KK Ukrainy [Punishment in the draft Criminal Code of Ukraine]. In V. Ya. Tatsiy (Ed.), *Problemy zakonnosti: Resp. mizhvidom. nauk. zb.* (Issue 38, pp. 167–179). Kharkiv [in Ukrainian].
4. Working Group of the Cabinet of Ministers of Ukraine. (1997). *Kryiminalnyi kodeks Ukrainy: Proekt* [Criminal Code of Ukraine: Draft]. *Ukrainske pravo*, (2(7)), 138–152 [in Ukrainian].
5. Bazhanov, M. I., Baulin, Yu. V., Borysov, V. I., et al. (2001). *Kryiminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: Pidruchnyk dlia studentiv yuryd. spets. vyshch. zakladiv osvity* [Criminal Law of Ukraine: General Part: Textbook for students of legal specialties of higher educational institutions] (M. I. Bazhanov, V. V. Stashys, & V. Ya. Tatsiy, Eds.). Kyiv-Kharkiv [in Ukrainian].
6. Baulin, Yu. V., Borysov, V. I., Havrysh, S. B., et al. (2003). *Kryiminalnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar* [Criminal Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary] (V. V. Stashys & V. Ya. Tatsiy, Eds.). Kyiv [in Ukrainian].
7. Melnyk, M. I., & Khavronyuk, M. I. (Eds.). (2003). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryiminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and Practical

Commentary on the Criminal Code of Ukraine] (3rd ed., revised and supplemented). Kyiv [in Ukrainian].

8. Melnyk, M. I., & Khavronyuk, M. I. (Eds.). (2018). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and Practical Commentary on the Criminal Code of Ukraine] (10th ed., revised and supplemented). Kyiv [in Ukrainian].